

A NEVELÉS ÜGYE KUMINETZ GÉZA MUNKÁIBAN

KOZMA Gábor*

Kuminetz Géza munkássága elsődlegesen nem a neveléstudomány területén folyik, de a pedagógia feladatairól szóló írásai, megállapításai kiemelkedőek a keresztény nevelésügy számára. Azért lehetséges ez, mert Kuminetz több tudományterületre kiterjedő munkásságának sarokpontjait vezérfonálként köti össze nevelés, a személyiség fejlesztésének feladata, amivel mindig Jézus Krisztusra, a vezetők vezetőjére irányítja a figyelmet, aki egyúttal a nevelők vezetője is, a nevelők nevelője.

A jelen tanulmány épít Kuminetz Géza nevelési gondolatairól korábban megjelent írásra, de még annak bővebb kereteibe sem fért bele az addigi munkásság ilyen szempontú tárgyalása.¹ Azonban értelmezésre került az összhang Kuminetz vezetéstudományi, teológiai munkái, másrészt a direkten is pedagógiai írásai között. Ezt az összhangot a személyiségfejlesztés társadalmi feladatainak holisztikus értelmezése teremti meg, belefoglalva a nevelés egyetemi és más hivatásgyakorlói számára adódó kötelezettségek tárgyalását.

Kuminetz Géza katolikus pap, professzor, korábban teológiai dékán, szemináriumi rektor, most a PPKE rektora. És neveléstudós, noha kánonjogból szerzett licenciát, teológiából doktorált és habilitált, mégis egyik legavatottabb látatója és értelmezője a nevelés mai kérdéseinek. Nem közíró, nem direkten a magyar társadalom sorsdöntő kérdéseiről értekezik, hanem az egyetemi katedráról és a szószékről, konferenciák és ünnepségek pulpitusairól szólal meg és rögzíti számos publikációban megállapításait, amelyekben, sőt még verseiben is: nevel. Munkásságára jellemző holisztikus megközelítésével mutat rá a személyiség fejlesztésének szükségességére és sokféle irányból adódó lehetőségére, akár családi, iskolai, egyetemi, tudományos, művészeti, kulturális, közösségi

* Főiskolai tanár, PPKE BTK.

¹ KOZMA Gábor: *Fénybe állított pedagógia. Kuminetz Géza nevelési gondolatai. Mester és Tanítvány*, Új folyam I/1. szám, 2023. 22.

keretekről is van szó, illetve az egyetem, különösen is egy katolikus egyetem feladatairól a mindezekre való felkészítésben. Kuminetz holisztikus szemlélete tükrözi Noszlopi Lászlónak a szeretetfelfogásról alkotott, egyedülállóan átfogó, holisztikus modelljét, amit Kuminetz Géza 2024-es Noszlopi-tanulmányában be is mutatott.²

1. A nevelés átfogó programja: a rendszerben látás

A társadalmi gondok legátfogóbban az oktatás-nevelés rendszerében kitűzött célok szerint kaphatnak ellátást. Sosem nyilvánult meg ennyire döntően a nevelés szerepe, mint a mai anómiás világban. Kuminetz 2023-as tanulmányában fogalmazza meg a Schütz Antal előadásaival 2023-ban kiadott gyűjteményes kötetét bevezető tanulmányában, Schütz nyomán adva meg a globális (poszt-modern) válság lényegét:

„Épp ezért van a történelmi mának, a haladás és fejlődés korának tragikus vagy permanens válság jellege, aminek kétirányú kimenete lehetséges: az emberi élet medre vagy visszazökken a rendes kerékvágásba, vagy a civilizáció pusztulását, halálát okozza. Komplex válságról beszélünk, ám e válságok fő előidézője a pénz önkényuralma, a mohó profitéhség, s nyilván a kapzsiság. Már-már azt is mondhatnánk, hogy büntetés-jellegű (az ember önmagát bünteti!) az aktuális emberi történelem, hiszen a fejlődés álcája mögött egy alacsonyabb szereveződési szintre való visszatérésről, vagy épp katasztrófális bomlás reális lehetőségéről van szó.”³

Kuminetz kifejti Brandenstein Béla etika könyvének 2024-es kiadáshoz írt tanulmányában, hogy a hatalom a mai technika alkalmazásával új rabszolgaságban tartja az egyént és a társadalmat. XVI. Benedek pápa etikai vakságnak

² KUMINETZ Géza: *A szeretet etikája és /vagy az etika szeretete: Noszlopi László (1901–1990) szeretetbölcselete és pszichológiája*. [a továbbiakban: KUMINETZ (2024a)] In: NOSZLOPI László: *A szeretet lélektana és bölcselete*. Budapest, Ős-Kép, 2024. 42..

³ KUMINETZ Géza: *Az Igaz Isten nemcsak a teremtésnek, hanem a történelemnek is valódi ura. (Avagy a történelem katolikus szemlélete)*. [a továbbiakban: KUMINETZ (2023c)] In: Schütz Antal: *Isten a történelemben*. Budapest, Jel, 2023. 13–14.

nevezte ezt a jelenséget, amely a teremtés elleni támadásnak, halálos bűnnek is minősül.⁴

A globálisan fellépő gondokra az egyes társadalmi alrendszerek mai gazdái mind újabb rendszerszintű válaszokra törekednek. Ezek vezérfonalát akkor is a személyiség fejlesztése, a nevelést a közösségben megvalósító célok képezik, ha nem is ez volt az elsődleges szándék. Az egymást követő rendszerszintű programok ugyan újraértelmezhetik a nevelési célokat, feladatokat, eszközöket, azonban ezek legjobbika sem jelenti a teljességet, amíg nem kívánja visszavezetni az embert a Teremtőjével való rendezett kapcsolatba. Ezt érdemes összevetni Kuminetz megállapításával, amit a 2023-as Schütz-kötetet bevezető tanulmányában írt:

„Végeredményben azért látjuk tehát eltérően az emberi történelem értelmét, mert más messiási eszme hatja át gondolkodásunkat, mert más messiási személyiség magyarázza számunkra hitelt érdemlően azt. Hogy rendet teremtsünk az értelmezés zűrzavarában, meg kell találnunk az igazi, egyedül teljes értékű Messiást mert [...] ez a kulcsa nemcsak az egyén, személyiség, de az emberiség nagy családjá kiteljesedésének is.”⁵

Bolygónkat és az önmagát veszélyeztető emberiséget csak az ennek érdekében megtett globális összefogás mentheti meg, amit a Szentszék által közzétett *Globális Nevelési Paktum* és a *Globális Családpaktum* is kijelöl. Egyébként pedig maradnak a szakmai döntéshozók igényei szerinti projektek, és az a tapasztalat, hogy a legkorszerűbb tudományos apparátussal alátámasztott programok sem nyújthatnak átfogó választ, hosszan járható utat és hatékony eszközöket az oktatás és a nevelés gyakorlatának. Ez rendre bebizonyosodik a napi feladataiban ismételten magára maradó pedagógia számára, amely ezért egyre újabb rendszermodellekben keres támaszt.⁶

Kuminetz komplex rendszerszemléletének mindezek fölé emelkedő lényege az, hogy a társadalmi rendszert a kultúra, a tudomány, a képzés és a nevelés teendőinek tárgyalásához visszahelyezi a természetbe, vagyis a teremtésbe. *A Szent István Társulat Pázmány Könyvek Sorozatában* Kuminetz négy kö-

⁴ KUMINETZ Géza: *A teremtés rendjének fenntartója és valódi kibontakoztatója a jó, vagyis az igaz ember: Brandenstein Béla etikája.* [a továbbiakban: KUMINETZ (2024b)] In: BRANDENSTEIN Béla: *Etika.* Kuminetz Géza tanulmányával. Budapest, Szent István Társulat, 2024. 191.

⁵ KUMINETZ (2023c) i. m. 35.

⁶ KOZMA i. m. 22.

tetben foglalta össze az universitasra, jelen helyzetben a katolikus egyetemre vonatkoztatva azokat a személyiség- és közösségfejlesztést, vezetést érintő témaköröket, amiket korábban más tudományterületi megközelítésekben is tárgyalt. Metaforája szerint az igazság hétfokú piramisát egy életen át lehet, kell ostromolni, amihez éppen a képzés és nevelés, és annak önmagunkon végzett gyakorlatának vállalása szükséges. Az említett négy kötet az igazság sokat ostromolt piramisának csúcsát közelíti, Kuminetz korábbi munkái ezek alapját képezik. A négy kötet a fejlesztés, nevelés, az arra irányuló vezetői kötelezettségek támogatásának négy biztonságos köve, amelyekre erőteljesen lehet fellépni a piramis csúcsához közelítésben. Ehhez a célhoz témájában kötődik, vagyis ötödik pilléreként kapcsolódik Kuminetz-nek a vezetéselemletekről megjelent kötete.⁷

Kuminetz Géza pedagógiai munkásságának eredményei sokban és újszerűen járulnak hozzá az oktatási-nevelési rendszer működési nehézségeinek azonosításához, valamint egy átfogó és hasznos pedagógiai rendszerszemlélet felvázolásához. Ezzel a gyakorlatba is átülteti az „ép világnézet alapján” álló rendszerszemléletet, mégpedig a nevelés és a nevelő konkrét feladatainak értelmezésében. „Az utilitarista racionalizmus rövidlátása miatti természet- és társadalomrombolást csakis az ép világnézet (látás) alapján tudjuk egyrészt felmérni, másrészt a helyreállítás elveit és módjait megállapítani.” – állapítja meg Kuminetz a rendszerszemléletnek a katolikus felsőoktatásban szükséges szerepét a már említett kötetében.⁸

2. A pedagógia fénybe állítása

Kuminetz Géza 21. századra vonatkozó pedagógiai megállapításainak értelmezési kereteit leginkább Marczell Mihály, Schütz Antal, Tóth Tihamér, Noszlopi László, Horváth Sándor, Halasy-Nagy József, Kornis Gyula, Weszely Ödön, Fináczy Ernő, Brandenstein Béla és kortársaik, valamint a munkásságuk mai folytatóinak a műveiből alkotja meg.

⁷ 2020-ban: *A tudományos élet és a személyiségfejlesztés sajátos fellegvára a katolikus egyetemen* [PK 10]; 2021-ben: *A képzés és önképzés, a nevelés és önnevelés feladatai a katolikus egyetemen* [PK 11]; 2023-ban: *A vezetés művészete Krisztus iskolájában* [PK 12], majd szintén 2023-ban: *Rendszerszemlélet, stratégiai tervezés és vezetés a katolikus felsőoktatásban* [PK 13]; 2023-ban a Jel Kiadónál: *Világi és vallási vezetéselemletek*

⁸ KUMINETZ Géza: *Rendszerszemlélet, stratégiai tervezés és vezetés a katolikus felsőoktatásban.* (Pázmány Könyvek Sorozat 13.) Budapest, Szent István Társulat 2023. 9. [a továbbiakban: KUMINETZ (2023a)].

Miért kell a mai állapotainkból visszatekinteni, miért kell a jelenre, jövőre szóló hipotézisekbe a tudásban, technikában, sőt, általánosságban szólva: a ‘fejlettségben’ meghaladott múltat belekeverni? Nem idejét múlt-e a nagyrészt a 20. század első évtizedeiben alkotó teológusok, filozófusok, világi társadalomkutatók, neveléstudósok munkáira alapozni a 21. századi nevelés dolgaiban? Ugyanis, ha nem is lehet a jövőbe látni, de megvannak az óriási kapacitású adatgyűjtési és elemzési lehetőségek, sőt, akár a mesterséges intelligencia is kérdezhető, ha az internetre feltöltött ismeretanyagokból nagy valószínűséggel leszűrhető következtetéseket várunk. Hiszen annyi ‘mai’ válasz fogalmazódik meg, a felmerülő kérdések sem azok, mint a csaknem egy évszázada voltak.

Kuminetz Géza nevelésügyi rendszertanának középpontjában nem a neveléstörténet egyébként nélkülözhetetlen deskriptív szerepe áll, hanem a teremtett világ valóságának ellentmondó történelemértelmezések vizsgálata kap fényt, hiszen ezen vélekedések szerint mindaz, ami a történelem részévé vált, vagyis régi, az már *ab ovo* lekörözött dolog. Ezekben a vélekedésekben a legszomorúbb annak elfeledése, hogy az általuk mímelt fénygyújtás valójában már a humanizmus és a reneszánsz kora óta igyekszik sötét árnyékot vetíteni az istenéhez igyekvő ember által létrehozott kultúrára. Ehhez lásd Schütz Antal,⁹ majd Molnár Tamás filozófus és Jáki Szaniszló Templeton-díjas bencés kozmológus tisztázó kifejtéseit a témáról, mely hivatkozásokat Kuminetz Géza is megteszi.

Kuminetz részéről tehát következetesen megvalósított vállalás volt a források körének kiválasztása, amit így foglal össze:

„Ami pedig a forrásokat illeti, régi és új szerzőkre és forrásokra egyaránt utalunk, sőt, mintha szándékosan gazdagabban igyekeztünk volna dokumentálni a múlt század első fele szerzőinek munkáit, mutatva azt, hogy milyen szerves látás jellemezte őket. Nagy előítélet jele, ha valaki csak azért nem olvas el egy munkát, mert sok benne a régi szerzőre való utalás. Próbáltam e régi gondolatokat úgy bemutatni, hogy megállapításaik szinte megelőzték a ma sokat, hogy ne mondjuk, kizárólagosan emlegetett II. Vatikáni Zsinatot. Régiektől és újaktól is csak az igazat kell felkutatnunk és magunkévá tennünk, de ehhez minden forrást, régit és újat egyaránt, alaposan át kell tanulmányoznunk; ezzel mindenképp

⁹ „De bármint van, a reneszánszsal új történelemszemlélet született meg. Ismeretesek az elemei: a reneszánsz-ember a természetfölötti világtól a természet felé fordult és minden jelenségnek közvetlen, a természeti adottságban föllelhető okát fürkészte. A történelemszemléletbe is belevitte a zárt természeti okosrok szempontját.” Schütz (2023) i. m. 59.

adósai vagyunk a tudománynak, közelebről a tárgyilagosságra törekvés posztulátumának.”¹⁰

Kuminetz valamennyi munkájában érvényesített szisztematikus, integratív rendszemlélet hasznosságának köszönhetően a tanulmánykötetekbe szerkesztett eredmények sem kaleidoszkóp-képet adnak (ami önmagában is lehet hasznos a minden kézbevétnél másként mutatkozó összhanggal, és megszokott az életműkötetekben), hanem teljes mátrixot képeznek. Kuminetz kutatómódszertanának fő kohéziós eleme a (társadalmi) nevelés mindenhol érvényesülő szemlélete, annak láthatóvá is tett vezérfonala. Kuminetz erre a biztonságos, a hit fényével megvilágított alapra helyezte a pedagógiát is, mint az állambölcseleti munkájában elemzett hivatásrangsor 2. helyzetét, az átfogó, mindenkire irányuló nevelési feladatával, aminek pozíciója fölé kizárólag a pap lett rendelve.¹¹

A személyiségfejlesztési, nevelési vonatkozásoknak rendszerben történő tárgyalása hatékony eszközök sokaságával látja el a nevelőt, nemcsak a papot, hanem a pedagógust is. Korszerű ez, mert nem légvár, hanem fellegvár,¹² az universitas tudományos-nevelési szerepére építve. Ezek a felkínált eszközök lehetőséget adnak a pedagógiának ahhoz, hogy a Kuminetz műveiben a 21. századi szerepébe visszatett hit fényében megújítsa, korszerű válaszokhoz formálja a tananyagot, a módszertant, a pedagógusok valós életcélokhoz igazítsák a nevelési gyakorlatot.

Tapasztalhatjuk, hogy Kuminetz legújabb munkáiban¹³ tovább halad a nevelés (személyiségfejlesztés) vezérfonala, amire a jövőben is készülhetünk.

3. Tudomány, nevelés és vezetés

Kuminetz már idézett kötetének címe hipotézisként is helyt áll: *A tudományos élet és a személyiségfejlesztés sajátos fellegvára a katolikus egyetem*. A kö-

¹⁰ KUMINETZ Géza: *Egy tomista jog- és állambölcselet vázlatok II.* Bibliotheca Institutii Postgradualis Iuris Canonici II. Manualia 7/2. Budapest, Szent István Társulat, 2018. 22.

¹¹ KUMINETZ Géza: *Egy tomista jog- és állambölcselet vázlatok I.* Szent István Társulat, Bibliotheca Institutii Postgradualis Iuris Canonici I. Manualia 7/1. Budapest, Szent István Társulat, 2013. 367.

¹² Ld. KUMINETZ Géza: *A tudományos élet és a személyiségfejlesztés sajátos fellegvára a katolikus egyetemen*. (Pázmány Könyvek Sorozat 10.) Budapest, Szent István Társulat, 2020.

¹³ KUMINETZ (2023b), KUMINETZ (2023c), KUMINETZ (2024a), KUMINETZ (2024b).

tetben tárgyalt kifejtések igazolják a hipotézist: a katolikus egyetem messzire látszó fellegvár,¹⁴ amelyben zajló élet két pólusa nem taszítja, hanem vonzza egymást, nem szétfeszíti, hanem összetartja a katolikus egyetemet, mert abban összeforr a tudomány és a tudományt művelőinek és elsajátítóinak a nevelése. A ‘személyiségfejlesztés’ szó a címben a ‘nevelés’ helyén szerepel, talán azért, hogy a laikusok által már elcsépelet és eredménytelenségük miatt lejáratott ‘nevelés’ helyett annak tudományos tartalmát, professzionális igényét emelje ki, ami pedig a személyiségfejlesztés. Kuminetz ezt a katolikus egyetem számára programként jelöli meg:

„Halasy-Nagy József épp arra a végzetes hiányra mutat rá ma is, hogy ha nem osztjuk ama integrális (holisztikus) vallási-világnézeti látásmódot, melyet a kereszténység hozott az emberiség számára, akkor összességében mégis súlyos visszafejlődés következik be az emberiség életében. Nevezhetjük a pillanatnyi látványos tudományos eredményeket, illetve a társadalmi haladást az evolúció-biológusok szóhasználatával megszaladási jelenségnek, vagyis olyan egyeduralgoló viselkedésmintának, társadalmi vívmányoknak, melyek ma szinte ellenállhatatlan módon meghatározzák mind az egyéni, mind a társadalmi tudatot, ám holnap civilizációk és kultúrák pillanatszerű sírásójává lesznek.”¹⁵

Az egyetem helyes eszményét a nemzettel és a politikával összefüggésében értelmezi Kuminetz a képzésről és a nevelésről szóló kötetében, megállapítva, hogy „[...] a katolikus tudományos eszmény és az azt érvényesítő katolikus egyetem fogalma elvileg nagyszerű szintézise mindannak, amit egy egyetem egyáltalán adhat polgárainak, a nemzetnek, a társadalomnak, az államnak és az emberiségnek.” Ezt szisztematikus, integratív modellnek nevezi, amely szerint „A keresztény tudományos eszmény ugyanis az emberi tudás minden szegmensének megadja a jussát.” Vagyis egyik területet sem abszolutizálja, bár hierarchiát állapít meg köztük, amiben a teológia nem despotaként, hanem alkotmányos módon uralkodik, mindegyiknek önállóságot, szabadságot adva. A katolikus egyetem eszménye szerint a tudományok nem válnak sem a gazdasági, sem más hatalom rabszolgáivá, a katolikus egyetem nem törekszik tömegképzésre, csak az igazság szolgálatában szeretne maradni. Ehhez nincs szükség nagy

¹⁴ Vö. Mt 5,14.

¹⁵ KUMINETZ (2020) i. m. 35.

bürokráciára, sem törvények garmadájára, csakis olyan emberekre, akik mindenekfelett igazságra vágnak, s ismerik az odajutás küzdelmeit és örömeit.¹⁶

4. Problématörténeti rátekintés

Kuminetz Géának a nevelés ügyét előmozdító munkásságában nélkülözhetetlen és hasznos Schütz Antal eddig ismeretlen *Pedagógia* könyvének 2010-es kiadása. Ez nemcsak a jubileumi évnek szólt, hanem annak is, hogy újra bekerüljenek a mai pedagógiai kutatások problémadatába a múlt század első felében alkotott katolikus pedagógusok eredményei.¹⁷

„Konkrétan hazai pedagógiatörténészeink egy kis csoportja elkezdte e feltáró munkát, gondolok itt Mészáros Istvánra, Németh Andrásra és Pukánszky Bélára. Németh András említést tesz arról, hogy abban a korban az egyetem bölcsészkarán a húszas években még szerzetes papok tanították a pedagógiát (Bognár Cecil, Kornis Gyula, Balassa Brúnó), ám ezt az egyetem vezetése nem nézte jó szemmel. Később a hittudományi karon is be kellett vezetni a pedagógia oktatását, mivel az egyetem már nem garantálta annak katolikus jellegét. Neves pedagógusaink voltak Tóth Tihamér és Marczell Mihály a hittudományi karon, s Németh András szerint Marczell *Bontakozó élet* című nyolckötetes munkája „a hazai neveléstudomány máig maradandó értékű, méltatlanul elfelejtett alkotása”. Schütz Antal neve nem szerepel e nagyok között, minden valószínűség szerint nem az elhallgatás szándéka miatt, hanem azért, mert életének utolsó és tudományos tevékenységét lezáró, és kijelenthetjük, megkoronázó munkája sohasem jelent meg, porosodva a piarista rend archívumában. De nemcsak a tudománytörténetnek vagyunk adósai e munka kiadásával, [...] hanem adósai vagyunk a mai magyar pedagógustársadalomnak is, főleg a katolikus pedagógusokénak, egy olyan pedagógiai kézikönyv rendelkezésre bocsátásával, amely egyszerre felel meg a tudományos tárgyilagosság és szakmaiság, valamint a katolicitás követel-

¹⁶ KUMINETZ Géza: *A képzés és önképzés, a nevelés és önnevelés feladatai a katolikus egyetemen.* (Pázmány Könyvek Sorozat 11.) Budapest, Szent István Társulat, 2021. 96–99.

¹⁷ KUMINETZ Géza: *Schütz Antal a pedagógiatudós.* *Katolikus Pedagógia*, 2010/1. 76.

ményeinek. Katolikus iskoláink pedagógusainak erősödniük kell katolikus identitástudatukban. Abban a reményben adjuk közre pedagógiai alapvetését, hogy általa tanítóink és nevelőink a szakmai ismeretekkel való gazdagodással együtt mélyebb és igazabb hitre is jutnak, illetve hitük fénye termékenyebbé teszi szakmai tudásukat, növeli nevelői személyiségük sugalmazó varázsát.”¹⁸

A nevelésügy kérdéseinek szisztematikus, integratív modell szerinti tárgyalásmódja azok körébe is helyezi Kuminetz Géza munkásságát, akik hozzájárulnak a pedagógia problémátörténeti megközelítéseinek napjainkig tartó kiterjesztéséhez. Kuminetz nem véletlenül emeli ki az előzőekben említettek szerint Németh Andrásnak és Pukánszky Bélának a 20. századi magyar pedagógiai megújulására vonatkozó megállapításait, amiknek látásmódja a szerzők pedagógiai problémátörténeti megállapításaiban is megnyilvánul, azonban történetileg több témakörében sem jut el napjainkig. Németh és Pukánszky a Mészáros Istvánnal közösen, a megújuló magyar nevelésügy számára 1999-ben összeállított pedagógia- és iskoláztatástörténeti kötettel¹⁹ és más munkáik sorával a nemzeti pedagógusképzést újra alapozzák is szolgálják. Ebben újabb mérföldkő Németh és Pukánszky 2005-ben megjelent problémátörténeti kötete,²⁰ amiben egyes témákat a 20. század végéig tartóan elemeznek, mint az ember és „világainak” áttekintése a posztmodern korig, a család- és gyermekkor-történet. Más történeti témák korábban zárulnak: a pedagógiai eszmetörténet kiemelkedő alakjait Pestalozsiig, a neveléstudomány főbb irányzatait Weszely Ödön munkásságáig, a nőnevelést a 20. század közepéig, a pedagógusszerepet a reformpedagógiák kibontakozásáig, az osztályterem változásait a reform- és alternatív pedagógiáig, az oktatás módszertanát a 17. századig tárgyalják.

A pedagógia problémátörténeti megközelítésének fontossága napjainkban mutatkozik meg igazán, amikor a sokféleség zavarosságában felszívódnak a vezérfonalak, ezért nagy szerepe van a tisztázó rendszerezésnek. Fontos tehát Németh és Pukánszky húsz éve kiadott problémátörténeti munkájának továbbvitele a 21. század minden eddiginél összetettebb pedagógiai kihívásaira való megfeleléshez. Ennek folytatását egyébként már 2005-ben ki is jelölte Németh

¹⁸ KUMINETZ (2010) i. m. 75–98.

¹⁹ MÉSZÁROS István – NÉMETH András – PUKÁNSZKY Béla: *Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*. Budapest, Osiris, 1999.

²⁰ NÉMETH András – PUKÁNSZKY Béla: *A pedagógia problémátörténete*. Budapest, Gondolat, 2004.

András a pedagógiai tudománytörténeti²¹ kötetével, amiben a nagydoktori munkájához tartozóan elmélyítette a korábbi problémátörténet több témáját, és a neveléstudomány egyetemi intézményesülésének 20. századi kérdéseit pedig részleteiben is elemezte ott is, ahol korábban csak a keretek kijelölése volt a cél.

Ebben a problémátörténeti kontextusban is lényeges értelmezni Kuminetz Géza nevelésügyi kérdéseket tárgyaló munkáinak hatását. Azok nemcsak a napjainkig való történeti tárgyaláshoz járulnak hozzá, hanem a problémátörténetben a keresztény vezérfonál kibontását is nyújtják. A most tárgyaltak is alátámasztják, hogy a Kuminetz által érintett problémátörténetnek ez a vezérfonala a bölcs életvezetés elnyeréséhez irányít.²²

5. Figyelemmel és szeretettel

Kuminetz nevelői ars poétikája is lehet a figyelem és a szeretet kiemelése, amit 2023-as kötetének címében is sűrít: *Éber figyelemmel – igaz szeretettel*.²³ A kötet Kuminetz utóbbi tíz évben mondott alkalmi beszédeinek gyűjteménye, mégis pedagógia, mivel nevelői megnyilatkozások, tanúságtételek sokaságának tárháza. Pedagógia az, amiben Kuminetz saját személyiségét is hagyja megnyilatkozni, ami a jó pedagógusnak Marczell Mihály által kifejtett sajátja: „[...] a fennkölt egyéniség sugárzó életenergiája és elméleti tájékozottsága együtt az igazi nevelői egyéniség meghatározói.”²⁴ Kuminetz 2023-as kötetének beszédeiben sugárzik a vállalt és teljesített nevelői hatás: a jóra éberséggel és igaz szeretettel irányít, szüntelenül teszi azt, minden papi, tudósi, emberi megnyilatkozásában. Kuminetz rendszere tehát a pedagógiában leginkább a problémátörténeti tárgyalással hozható összefüggésbe, aminek vezérfonalaként is azonosítható a katolikus egyetem elé állított azon cél, hogy az egyetemi polgárok szívét is áthassa a krisztusi lelkület, ami – a keresztény nevelés családi és iskolai, intézményi gyakorlóli számára is – hitvalló feladat: személyiségükben legyenek keresztények.²⁵ E nélkül is lehetünk sikeresek, de a munka akkor „[...] nem azt a gyümölcsöt termi, amit Krisztus Urunk maradandónak, vagyis előtte

²¹ NÉMETH András: *A magyar pedagógia tudománytörténete*. Budapest, 2005.

²² KUMINETZ Géza: *Éber figyelemmel – igaz szeretettel. Alkalmi beszédek*. Budapest, Ős-Kép, 2023.13. [a továbbiakban: Kuminetz (2023b)].

²³ KUMINETZ (2023b) i. m. 12.

²⁴ MARCZELL Mihály: *Neveléstan*. (A bontakozó élet sorozat 8.) Budapest, Élet, 1938. 5.

²⁵ KUMINETZ (2023b) i. m. 13.

érdemszerzőnek tekint.”²⁶ A problémátörténeti kérdés ebben ez: „De hogyan is válik személyiségünk Krisztusivá? [...] A vezérfonál tehát a bölcs életvezetés elnyeréséhez vezet, amihez [...] legalább annyit kell foglalkoznunk önmagunkkal, személyiségünk ápolásával, mint a tanulással, a munkánkkal, a szakmai előmenetelünkkel.”²⁷

Kuminetz meghatározásában a katolikus egyetemnek erős közösségként kell működnie, ami kohéziójával már a család funkcióival azonosan nyilvánul meg: „[...] az egyetem ad nekünk munkát, küldetést, adja hallgatóinknak a felkészülés lehetőségeit az életre, s kínál oktatóinknak szakmai, emberi kiteljesedést,”²⁸ amiben a legnagyobb és legnehezebb feladat egyesíteni erőinket, érzelmeinket. A családra és minden hivatásfeladatra általánosításnak az alapja az, hogy az egyetem készít fel a pedagógiában és minden más szakmában is a hivatásgyakorlásra, foglalkozik az ahhoz szükséges személyiségfejlesztéssel. Kuminetz által az egyetemi életből kiinduló, de a nevelés minden színterére kiterjeszhető nézőpont a pedagógiai problémátörténet megközelítésében az apostolkodó (vagyis missziós, közösségvezető, akár családfői) munka egyszerre szakmai és személyiségfejlesztő célú, aminek hatékonysága abban áll, ha megmaradunk embernek, vagyis testvérnek.²⁹

„Krisztus legyen a mi belső várkastélyunk ura!” – hív fel minket Kuminetz Géza, nevelői és atyai szeretettel, a gyermeki lelkületre biztatás hangján, hogy „énünk-lényünk egyszerű legyen és maradjon.”³⁰ Kuminetz tökéletes nevelépszichológiai áttekintésben szembesít minket azzal, hogy ennek hiányában énünk hányféle torzulásával kell megküzdenünk ahhoz, hogy a valódi úrra, Krisztusra szert tegyünk, aki egységet, rendet teremthet bennünk, körülöttünk.³¹ Ennek érdekében mint a hétfejű sárkányt kell legyőznünk a Nemtörődömség-ént, a kíméletlenül parancsoló freudi Felettes-ént, a társadalmi maszkként hordott Szerep-énünk mint Én-előtti énünk, aztán az én mögötti, vagyis az Árnyék-énünk, továbbá a megszokásból, felelősség nélkül cselekvő Automata-énünk, aztán az önmegvalósító Eszmény-énünk, és végül a Fogyasztói-énünk.

A metaforákon áthatóan is, Kuminetz Gézáéhoz hasonlóan komplex, gazdag és érzékletes neveléslélektani megközelítéssel Marczell Mihálynak *A*

²⁶ Uo. 12.

²⁷ Uo.

²⁸ Uo. 17.

²⁹ Uo. 18.

³⁰ Uo. 30.

³¹ MARCZELL i. m. 31.

bontakozó élet sorozatában találkozhatunk, vagy pedig Tóth Tihamér püspök, pedagógia professzornak a *Jellemes ifjú* című és más műveiben,³² valamint a piarista Schütz Antal főként posztumusz megjelent – Kuminetz Géza értéktároló munkájának köszönhetően – a nevelési³³ és teológusként is társadalomlélektani irányt adó munkáiban.³⁴ Továbbá folytatható ez a sor a filozófus-neveléstudós-pszichológus Kornis Gyula³⁵ rendszerbe foglalt munkáinak említésével, valamint illet mintáz Sík Sándornak, a szeretet pedagógiája mesterének életműve³⁶ és Noszlopi László munkássága is.³⁷ A felsoroltak szisztematikus neveléstant és lélektant alkottak, amiket Kuminetz a pedagógiai problémátörténetre jellemző megközelítéssel foglal rendszerbe, napjaink pedagógusa számára közvetítve azokat, tovább haladva a Molnár Tamás és Jáki Szaniszló által különösen is járt szellemi utakon.

Kuminetz a magyar pedagógia fent említett és más nagyjai munkájának ápolásával a nevelés keresztény ügyének folytatója. Az időben közelebbiek közül, szerteágazó és gazdag életművére tekintettel emelem ki az 1963-ban elhunyt Sík Sándort, aki „a század egyik legnagyobb hatású nevelője volt: a tanár, a cserkészmozgalom lelke és formálója, az irodalomtudós, a költő, a konferenciabeszédeket mondó pap minden helyzetben pedagógus volt: sokak „lelkének atyja”, egyéniségének formálója” – amint azt Rónay László ajánlja figyelmünkbe a Sík Sándor általa válogatott írásait közreadó kötet fülszövegében.

Kuminetz Géza lelkes-tudósi-nevelői üzenetei az ép erkölcsi tudatért vívott harcra hívnak, amit minden embernek, nemzedéknek és az emberiségnek újra kell kezdenie és küzdenie érte: „A pedagógusoknak, a tudósoknak, a vállalati, a politikai és vallási vezetőknek egyaránt egyik fő feladatuk a spirituális harc szükségességének állítása, és a sikeres megvívásához szükséges eszközök, utak, módok, vállalkozások, tér és idő biztosítása.”³⁸

³² TÓTH Tihamér: *A jellemes ifjú (Levelek diákjaimhoz 5)*. Budapest, 1925.

³³ SCHÜTZ Antal: *Pedagógia*. Budapest, Szent István Társulat, 2014.

³⁴ SCHÜTZ Antal: *Isten a történelemben*. Budapest, Jel, 2023.

³⁵ KORNIS Gyula: *A lélek világa*. Budapest, Franklin Társulat, 1927.

³⁶ SÍK Sándor: *A szeretet pedagógiája. Válogatott írások*. Szerk.: RÓNAY László. Budapest, Vigília, 1996.

³⁷ NOSZLOPI László: *A szeretet lélektana és bölcselete*. Budapest, Ős-Kép, 2024.

³⁸ KUMINETZ (2023b) i. m. 41–42.